

Argosz és Gorzsa

Mondják haszontalan szakmának — „mire jó az, ezer éves cserepeket pátolgatni” —, nevezik a történelemkutatás nélkülözhetetlen támaszának — „mégiscsak más, mint könyvből tanulni elődeink életét” —, szóval embere válogatja, ki mit tart a régészetről, egy biztos: valamilyen érdelemmel színezett véleménye mindenkinek van. S mit mond a régész, akit sokáig, tán éveken át egyetlen sűrű, vagy építvány feltárása foglalkoztat, s a szenzációk nélküli kutatómunka közben csak nagy ritkán adatik meg neki a „nagy felfedezés” öröme? Horváth Ferencnek, a szegedi Móra Ferenc Múzeum régészének panasza igazán nem lehet oka, hiszen tavaly nyáron — öt évvel a diplomázás után — ritka leletre bukkant Gorzsán: kőkorszaki ház maradványaira, berendezési tárgyaira. Akkori beszélgetésünk záradéka a régész válasza az iménti kérdésre: „Nem éreztünk szenzációt. Minden porszemet, palicsrögöt ismerünk, tudjuk, mi az előzménye, s hogy mennyi munka lesz még vele. Az ember a gyerekére nem csodálkozik rá minden percben, ha együtt él, együtt lélegzik vele.”

Azt mondja, a régész, a mások szerint szenzációs lelet feltárása is éppolyan érzés, mint egy jelentőségében kisebb, hétköznapi lelet feldolgozása. Ez az összehasonlítás azért is fontos most, mert újabb beszélgetésünk apropóját — Horváth Ferenc hathónapos görögországi ösztöndíjas tanulmányútját — joggal tarthatjuk különlegesnek. Ritka szerencse, hogy a régészet paradicsomában viszonylag hosszabb időt töltött egy fiatal magyar kutató, s az ösztöndíj adományozója, a Kulturális Minisztérium rá is bízta úti programja összeállítását, s csak azt kéri, hogy majd a szakterület tudományos folyóirataiban adjon hírt, mit végzett. Am a lehetőség mellett nem szabad elmenni; a hat hónap minden óráját be kell osztani. A kiküldetés tehát igazán nem „szenzáció” — a szó előző értelmében —, hanem lehetőség a munkára.

A Szegeden szerzett régészdiploma után két évi gyakorlati munka után, közben ásatáson Ópusztaszeren, és Csengelén, „vendégszereplő voltam a kora középkorban”, aztán a múzeumi évek önálló feladatokkal és külső előadóként az egyetemen, majd Gorzsa, amellyel „végre visszaszóródtam az őskorban”. S mert az időszámítás előtti 3–4. évezredben az Égei-tenger és a Kárpát-medence anyagi kultúrája sokféle szállal kötődik, megkülönböztetik a vágy: eredetiben látni a régészek paradicsomát. Pályázat az ösztöndíjra, értesítés, hogy megkapta. Am az ösztöndíjhoz, nem adnak bejutási engedélyt a görögországi múzeumok védett raktáraiba, a könyvtá-

rák értékesebb gyűjteményeibe. Itt válik fontossá a már megszerzett szakmai rang, így lesz jelentőségük az emberi kapcsolatoknak. Kell tehát az ottani kulturális minisztériumtól az engedély, s szükség van az Anthénban dolgozó barátokra, kollégákra is. Különben hogyan oltathatnánk végig az ember az ideháza fellelhetetlen, s megvásárolhatatlan szakirodalmat? „Két hónap alatt előlvasztam a német régészeti intézet anyagát.” Az anyagi kultúra kapcsolatairól sokféle, többé-kevésbé igazolt elmélet ismert a szakmában, ezek igazságáról meggyőződött, vagy cáfoló bizonyítékokat gyűjteni csak a helyszínen lehet. S valóban felfedezhetők a pontatlanságok a magyarországi őskor és a görög őskor párhuzamosításában, bizonyítékok gyűjtésére arra az eddigi kétkedve fogadott tételre, hogy az i. e. második évezredben valóban érkeztek népcsoportok Macedóniából a Kárpát-medencébe...

De ehhez már szükség volt „a rigorózus útitervre, mely a második két hónapban sürítve foglalta magába a legfontosabb gyűjtemények, múzeumok megismerését”. Nekünk történelemóránkról, a régészeknek szakkönyvekből ismert, fogalmakká vált sziget- és városnevek az út-átalomszervezői, Volosz, Delosz, Thera... „A legmaradandóbb hangulat az Argosz környéki: mítikus levegője van a tájnak is. Olyan... vérfürdő, mint ahogy azt Homérosz után elképzeljük.”

S a ma embere? „Az éteremben meghatja a gazdát, hogy görögül próbál a magyar rendelni, s nem is fogad el pénzt.” Csalódás? „A kőkorszaki rekonstrukció, amely lehet, hogy a turistáknak illúziókélt, de szakmai szemmel nézve hamis.” S a kultúra más területei? „A mai görög színház nyomába sem léphet az antiknak, ami az évad közbeni előadásokat illeti. Talán az augusztusi epidauroszi játékokon helyrebillen az egyensúly... Az ország minden tájáról válogatták a társulatot, amely már a nyár elején megkezdte a próbákat.”

Az esténként készült emlékeztető jegyzetek — „a gyűjteményekben, ásatásokon csak külön engedéllyel szabad fényképezni, rajzolni, tehát este hazatérve kellett friss élményeimet papírra vetnem” — most feldolgozásra, publikálásra várnak. Az egyetemi acta, a múzeumi évkönyv majd hírlí adja, mit végzett, mit látott Görögországban a szegedi régész. Mire ezek a sorok megjelennek, öt magát már ismét a gorzsi kőkorszaki házban találja meg. „Odakint sem vallottunk szegényt ezzel az ásatással. Sokan érdeklődtek, tanulmányozták a mutatóba kivitt fényképeket. Pedig ott igazán bőven vannak a leleteknek...”

Pálffy Katalin

Országjárás — turisztika

Túraajánlatok

Az IBUSZ túraajánlatából választottuk ki a Kiskunsági Nemzeti Parkot, a Duna és a Tisza közében a változatos növény- és állatvilág megvédésére hozták létre a Nemzeti Parkot. Kétnapos túrával, július 14–15-én, bejárható az alföldi Duna-völgy középső részén fekvő kiskunsági szikes pusztát. Apajpusztán a szikes gyep-növényzetet láthatjuk (sziki ballagófűvet, csenkeszt), Fülöpszállás–Szabadszállás határában a szikes tóvilág életével ismerkedhetünk meg. Ágasegyháza az orgoványi mocsaras rétek nyújtanak nem mindennapi látványt. A kirándulók részt vehetnek a Kiskunsági Pásztor- és Lovasnapok rendezvényein. A második nap programjában kecskeméti városnézés szerepel, majd a hagyományos pásztorélet emlékeit őrző Bugacpuszta felkeresésével és a Kiskunsági Nemzeti Park Múzeum meglepetésével fejeződik be a túra.

Az augusztus 5-i kunfehértói fürdőtúra első állomása Kiskunhalas, ahol a kirándulók felkeresik a vasútállomás közelében levő Csipkeházat. Itt állandó kiállításon mutatják be a halasi csipke történetét. 1902-ben Dékány Árpád rajztanár, iparművész terveinek megvalósításával Markovits Mária kezdte el a felkelt munkát, amelynek eredményeként évtizedek alatt magas

művészi fokra fejlesztették a halasicsipke-varrók ezt a ritka mesterséget. Az úticél: Kunfehértó. A község szikes vizű taváról kapta nevét. A tó nemcsak fürdésre alkalmas, hanem a természeti ritkaságokat kedvelők is gyönyörködhetnek érdekes madár- és növényvilágában. Hazafelé Hajóson rövid pihenőt tart a csoport. A Cooptourist ajánlatában fedeztük fel a palócfdi kirándulást. Az egy napos néprajzi túra első állomása Balassagyarmat, ahol az 1891-ben alapított Palóc Múzeumot tekintik meg a résztvevők. Néhány érdekesség a tárlat anyagából: a természettudományi kiállítás fő nevezetessége a 80 ezer darabot meghaladó lepkegyűjtemény. A régészeti anyagban a népvándorlás és a honfoglalás korú leletekre hívjuk fel a figyelmet. Erdemes megnézni a helytörténeti és a néprajzi gyűjteményt is, majd ezután a múzeum mögötti palóc udvart tekintsek meg, ahol a 250 éves szilipelt lakóházat is láthatják. Az út további részében Szécsényben a barokk stílusban épült Forgách-kastélyt keressük fel a csoport, ahol láthatják a vadászati kiállítást is. Hollókőn a tájvédelmi körzet és a Falumúzeum, majd Pásztón a cisztercita kolostor meglepetésével zárul a túra. Időpontok: július 24. és augusztus 19.

Az abaliget csónakázó partján turistaház is található, oda is érdemes kirándulni

A Budapesti Tourist kétnapos kirándulást ajánl, Szekszárd–Gemenc–Kálcsa útvonalon. A túra résztvevői felkeresik az 50 ezer hektár kiterjedésű vadvédelmi rezervátumot, amelynek szarvasállománya európai viszonylatban első helyen áll. Zavartalan ősi állapotban maradt meg a vízi világ.

Számos ritka madárfaj él a vízparti erdőségekben. A program második részében tartozik Kálcsa, mely műemlékekben, kultúrtörténeti vonatkozásokban gazdag. Az autóbustúra résztvevői teljes ellátást kapnak, s az éjszakát Baján, a Duna-szállóban töltik. Időpontok: szeptember 8–9. és 22–23.

Kombájntörténelem — szakszövetkezetben

Szakszövetkezetben, legalábbis a tagok földterületén az aratás afféle szolgáltatás, amelyet a közös gépekkel a szakszövetkezet alkalmazottai végeznek. A tagok parcellái kis területűek, rövidke, sokat kell forgatni a gépekkel. A szűk, gyakran fassorral végigkötött dűlőutakon nehezen fér el a kombájn. Sűrűn kell üríteni a tartályt, vigyázni kell a forgásnál a tavaszi vetésre, amelynek közékelődnek a gabonaföldek.

A szakszövetkezeti kisgazdaságoknak nem a gabonatermesztés a fő feladata: élomunka-igényesebb kultúrákat, zöldséget, gyümölcsöt termelnek inkább. Gabonát a gyengébb talajra vetnek, takarmánynak. Bármennyire nem kedveznek a szétaprózott parcellák a kombájnos munkájának, sem kaszálás arató-, sem cséplőmunkának nemigen akadna már, aki a betakarítást a hagyományos módon elvégezné.

Az első kombájnosok a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején jelentek meg a Szeged környéki szakszövetkezetekben. Használt SZK-4-esek voltak többnyire, szegényebb szakszövetkezetekben a jómódú tagok adták össze rá a pénzt, amiért később különböző előjogokra tartottak igényt.

A fegyelmezett cséplőbandák ideje lejárt már akkoriban: az ipar előbb csak tölre, aztán végérvényesen elszívta a megbízható munkacsoport. Cséplőmunkásnak inkább csak alkoholisták, tanyai lumpenek álltak.

Korábban a tanyai gazdák hozzászóltak, hogy a munkásrészt becsületes munkát várjanak a gépektől. Akkurátusan topogtak a zsákolók körül, rendelkeztek, hogy a búzát a nagy hombarba, az árpát a padlásra vigyék. A zsákolók meg a mészára ülték és kövélőzték: egy liter borért felvisszük! A szalmakazalók pálinkát követeltek, míg meg nem kapták, csak tessék-lássék túrkáltak a szalmát az elevátor alól. Az etetőik is a gazda után ácsingóztak, hogy a port a tűzoltófejskendővel mossák-e le a torkukról? Ha

nem kaptak, káromkodtak, ha kaptak, elkábultak a melegben.

Az első kombájnosok falukban követték a mezítábas, kalapós emberek, vadóc tanyai galambok, szélkiáltók. Még nagyobb lett a csődület, ha „medvét fogtak” a kombájnosok, és nekikialtak „nyúzni” a méteres, nagy vasrudakkal. A bámészodók mutogatták egymásnak a szétszórt szemeket, a térdig érő tarlót, a szemetes gabonát, amit a kombájnos kioklendezett a gyomrából.

Egyesek variáltak: leartatták kézzel a búzát, kévéstől dobálták bele a kombájnosba, hogy a szemvesztésig a szétrün maradjon, és megehesék a tyúkok, de a nagy torkú cséplőgépek legényekkel se kelljen vesződni. Néhány aratógép is megjelent: már akkor maszek traktorok húzták a tulajdonosok horribilis összegeiért aratást. Egy-két nyáron megszedték magukat, aztán nem is vállalták ezt a kemény munkát.

Akkoriban a szakszövetkezeti vezetők jelentős része még helyben gazdálkodó egykori kisparaszt volt. Először a saját földjükre irányították a kombájnosokat. Akik annak idején pénzt adtak a kombájnos árba, azok is akkor aratta, amikor akarták. Kiment a hitelező dél felé a búzába, megmorzsolgatta a kalászkokat, megmustrálta, híznak-e a bárányfelhők az égen, aztán autóbába ült és elporzott az irodába, hogy jöjjön az a kombájnos aratni, mert ha ő a zsebébe nem nyúl, ottmaradt volna, ahonnan hozták. A kombájnos pedig befejezte, amit elkezdett, és eldöcögött a hitelező földjére.

Az első években még nem okozott ez problémát. Sokan bizalmatlanok voltak, maradtak a kaszánál. Mások azt hitték, a kombájnos majd konkurenciát jelent a megfogratkozott részesaratóknak, próbálták az aratórészt visszaszorítani.

Ha nem vádod kilencedikért, majd odaadom a kombájnosnak — fenyegetőztek, koncentráltak a gé-

— Adja — vonták meg a vállukat a részesek. A kaszások elmentek maltart keverni, a marokszedők jutagárba, kendergyárba.

Két-három év alatt szinte teljesen a kombájnosok vették át az aratás-cseplés nagy munkáját a szakszövetkezetekben is. Így azonban kitoldott az aratás ideje, akire a végén került sor, annak a gabonájából bizony jó sok szem kipergett. Törték a fejüket a népek, mit kellene csinálni, hogy ők is bekerüljenek a kiváltságosok közé. Régi, megbízható módszerhez folyamodtak: kigombolták a bugyellárist, és addig kerülgették a kombájnosot, míg közelről sikerült a zsebet megcélozni. A kombájnos is ember, noha időnként embertelenül nehéz a munkája. A kísértést pedig csak növelte, hogy ilyen-olyan utatásra ügyis kellett kivétele tenniük. Így aztán a saját zsebüik utasításait is besorolták sokan az egyéb instrukciók közé, aminek végeláthatatlan veszekedés lett az eredménye.

Volt olyan esztendő, hogy még augusztus végén is arattak. A kombájnos ideoda szaladgáltak. Egyik embernek már a rozsát is régelelták, a másiknak az árpát is a talpán volt. Átátsaptak a szomszédos szakszövetkezetek területére is. Néha többet utazott a kombájnos, mint amennyit aratott. A gazdák falkában követték a gépet, árgus szemmel lesték egymást, hogy leleplezzék a másikat, ha pénzt látnak a kezében, és ha a másik odébbmegy, lerohasák a maguk adóját. A szakszövetkezeti műhelyekben is napirenden voltak a veszekedések. A szerelők kitolással tartották, hogy ők kimaradnak a borraalóbból, ők is kombájnosra akartak ülni. A bajokat tetézte a rossz, esős időjárás.

A kombájnanarchia ilyen kiteljesedett formájában csak egy nyáron tartott. A szakszövetkezeti vezetők mindenhol tanultak a tapasztalatokból. Akkor már javában folytak az egyesítések, koncentráltak a gé-

pek, az egyesített vezetőségekben sokan kimaradtak, akik azelőtt beleszólhattak az aratásba. A szakszövetkezetek elére képzett agrár- vagy kertészmezők kerültek. Aki megmaradt a régiek közül, azt is lefoglalta a munkája, anyagilag sem szorult rá, hogy a saját földjén is gazdálkodjon.

A kombájnosok mellé ellenőroket, irányítókat állítottak. Reggelente pontosan meghatározták a feladatokat. A fejetlenséget, a zavarosban halászást részben ezek az intézkedések, főként azonban az szüntette meg, hogy több lett a kombájnos.

A kombájnosmorálnak, mint annyi más terület erkölcsi szilárdságának nagy próbája a hiány. Az ember esendő, és ez ellen nem biztosíték az ellenőrzés: az ellenőrző ellenőrének ellenőre éppolyan esendő, mint akit ellenőriznek.

Az időjárás produkál néha kesést, csúszást, ettől fölforrósodik még ma is a hangulat. A kombájnos döntheti el, kinek menniye vizes a földje, elbírja-e a gépet. A maga módján a kombájnosirányító is az „istenek rokona”. Ő dönti el, az adott körzetben belül mikor, kihez menjen a gép.

Szakszövetkezetben illik a kombájnosnak még most is 50–100 forint borraalót adni. Ez nem csúszópénz, hiszen a kombájnoszás rettenetesen kemény, fázasztó munka. Lehet gondosan, lehet lélektelenül is végezni. Aki rövid tarlót vág, aki nem hagyja el a parcella sarkait, aki kérésre kihordja a szalmát a föld végére, hogy hamar lehessen a másodvetésnek szántani, attól senki sem sajnálja. De azért is érdemes adni, nehogy legközelebb egy nyári zápor után lapályosnak találják a földjét, és elhagyják a végére, hadd száradjon.

A gabonaföldek átvándorolnak a közös tulajdonába, ott már nagyüzemi módokon aratnak, másfajta gondokkal. Ameddig azonban kisparcellák is termelnek valamennyi gabonát, az aratás ott is a legfontosabb nyári munka marad: jó vagy rossz lebonyolítása egész évre meghatározhatja az ott élők közérzetét.

Tanács István

Számítástechnika Bulgáriában

Bulgária komoly rangot vívott ki magának a különböző számítástechnikai berendezések termelése terén: a számítógépek és kézi kalkulátorok gyártásában és exportjában már nem sok ország előzi meg. A KGST-tagállamai egységes számítástechnikai rendszer (ESZR) kifejlesztése mellett döntöttek. Bulgária készíti a gépcsalád több tagját, illetve a más országokban gyártott típusok számos alkatrészét. Ez

utóbbiak közt például Bulgária szakosodott a perifériális memóriaegységek előállítására.

Az IZOT Egyesülés gyáraiban zseb- és asztali számítógépek széles skáláját, elektronikus pénztárgépeket gyártanak, és olyan bonyolult automatákat, amelyekkel nagy iparvállalatok üzletmenetüknek gyártási, raktározási nyilvántartásának problémáját is meglehet oldani.